

Mengliqulov Umid,

*Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti
"Falsafa va ma'naviyat asoslari" kafedrası o'qituvchisi
E-mail: mumid_88@mail.ru*

ETNOMADANIYATNI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY-MADANIY, MA'NAVY-G'OYAVIY OMILLARI

Annotatsiya. Maqolada etnomadaniyatni rivojlantirishning ijtimoiy-madaniy, ma'naviy-g'oyaviy omillari tahlil qilingan. Shuningdek, hozirgi kunda yo'qolib ketish xavfi va an'anaviy madaniyatni qayta tiklashning iloji yo'qligi to'g'risida ko'pgina fikrlar mavjud. Shuning uchun ham etnosni o'rganishdagi qiyinchiliklar ushbu hodisani turlicha talqin qilishning mavjudligidadir.

Tayanch so'zlar: etnomadaniyat, xalq, etnos, millat, qabila, irq, urf-odat, marosim, qadriyat.

Аннотация. В статье анализируются социокультурные, духовно-мировоззренческие факторы развития этнокультуры. В настоящее время существует множество мнений об опасности исчезновения и невозможности восстановления традиционной культуры. Поэтому трудности в изучении этноса связаны с существованием различных трактовок этого явления.

Ключевые слова: этнокультура, народ, этнос, нация, племя, раса, традиция, обряд, ценность.

Annotation. The socio-cultural, spiritual-ideological factors of the development of ethnoculture are analyzed in the article. Nowadays, there are many opinions about the danger of extinction and the impossibility of restoring traditional culture. Therefore, difficulties in studying ethnos are due to the existence of different interpretations of this phenomenon.

Keywords: ethnoculture, people, ethnos, nation, tribe, race, tradition, ritual, value.

Kirish. Etnik guruhlar va etnik madaniyatni, ularning ijtimoiy-madaniy dinamikasi va urf-odatlarini o'rganishning dolzarbligi zamonaviy dunyoda etnik guruh mavjudligi bilan bog'liq ko'plab muammolar mavjudligidan kelib chiqadi. Yer yuzidagi har bir shaxs u yoki bu etnik guruhga mansub bo'lib, etnik madaniyatning tashuvchisi hisoblanadi. Bugungi kunda etnik kelib chiqishga asoslangan eng murakkab va keskin ziddiyatlarni kuzatish mumkin.

"Etnos" tushunchasi bilan bir vaqtda "etnografiya" va "etnologiya" haqidagi g'oyalar shakllanmoqda. Ilmiy faoliyat bilan shug'ullangan olimlar etnosning mohiyatini aks ettiradigan boshqa konseptual apparatdan foydalanadilar.

Ko'pincha "millat", "qabila", "irq" kabi atamalar ishlatiladi.

Asosiy qism. XIX asrning oxiridanoq "etnos" so'zi turli xil ma'nolarda qo'llanadigan ilmiy foydalanishga kiritiladi. Masalan, L.G. Morgan "etnos" so'ziga insoniyat rivojlanishining ma'lum bir dastlabki bosqichini belgilab qo'ygan. Olimlar A.Bastian va J.V.Lapujlar ushbu ta'rifdan tarixiy va madaniy provinsiyalar hamda madaniy birliklarni tavsiflash uchun foydalanishgan. Taqdim etilgan xususiyat ushbu murakkab hodisadan faqat bir qismni tortib olib, muhokama qilinayotgan ta'rifning faqat bir qismini aks ettiradi. L.N.Gumilyov "etnos" tushunchasiga ba'zi xususiyatlarni kiritdi. U etnosning mavjud bo'lishi va rivojlanishiga

imkon beradigan xususiyatlarni bayon qildi. Ular quyidagilarni o'z ichiga olgan: ma'lum bir hududning hamjamiyati, yagona landshaft va ushbu hududda yashovchi aholi xulq-atvorining shakllangan modelidir¹.

Ilm-fanda keltirilgan "etnos" tushunchasining nazariyalari, yondashuvlari va tushunchalarini ko'rib chiqish ushbu ko'p qirrali hodisani eng to'liq tavsiflashga imkon beradi. Birinchi marta "etnos" tushunchasi 1923-yilda rus olimi S.M.Shirokogorov tomonidan ishlatilgan va ilmiy muomalaga kiritilgan. U etnosning jadal rivojlanishini amalga oshiruvchi barcha komponentlarning (madaniy, ijtimoiy-psixologik, biologik va boshqalar) sintezini aniqlashga harakat qildi. Shuningdek, etnologiya va etnik xususiyatlarni aniqlangan yondashuvlarda etnologiyada yakdillik yo'q².

Y. Bromleyning nazariyasi etnosning dualistik nazariyasi bilan ifodalanadi. Unga ikkita lavozim taklif qilindi: tor va keng ma'noda. Birinchi holda, etnos "etnikos" deb nomlana boshlagan va umumiy til, madaniyat va o'z-o'zini anglash bilan birlashtirilgan jamoat sifatida tavsiflangan. Keng ma'no yuqorida ko'rsatilgan hududiy va siyosiy xususiyatlarning parametrlariga qo'shimcha qilishni nazarda tutgan³.

L.N. Gumilyov ochiq tizimlarning umumiy nazariyasini etnosferaga tatbiq etdi. Bundan kelib chiqadigan bo'lsak, tadqiqotchi etnosning biologik asoslariga e'tibor qaratgan. Ushbu boshlanish etnik guruhni o'zini o'zi aniqlash uchun muhim rol o'ynaydi. Shunday qilib, etnik hamjamiyat – bu etnos ichida nikoh tuzish orqali rivojlanib, tarjima funksiyasini bajaradigan ijtimoiy organizm, ya'ni tili, madaniyati, urf-odatlar, xatti-harakatlarining etnik modeli va boshqalarni yangi avlodga o'tkazadi⁴.

Mahalliy etnologiya "etnos" va "xalq" atamalarini bir ma'noda ishlata boshladi. Hozirgacha, kundalik hayotda ushbu tushunchalar sinonimdir. Shu bilan birga, ushbu so'zning ko'plab hosilalari har qanday etnik jamoalar va munosabatlarni

tavsiflash va belgilash uchun ishlatiladi. Bularga, masalan, "etnik" tushunchasi, etnik guruhlar yoki o'ziga xosliklarning o'ziga xos xususiyatlari mavjudligini anglatuvchi kategoriya sifatida kiradi. Ushbu atamani tez-tez ishlatish zamonaviy jamiyatlarning ko'p millatli xususiyatini tavsiflaydi. Agar biz ushbu konsepsiyaning mazmuniga murojaat qilsak, zamonaviy etnologiya ham uning ta'rifidagi yakdillikka kelishmagan.

"Etnik" atamasining o'zi fanimizga Yevropa etnologiyasi, aniqrog'i, rus fanidan kirib kelgan. Yevropa fani vakillari etniklik ma'lum bir etnik guruhning madaniy xususiyatlarining majmuyi deb hisoblashadi. Ushbu tarkib ingliz tilida so'zlashadigan etnologiyaga xosdir. Bu yerda etnik guruh unga zid bo'lgan kengroq ijtimoiy-madaniy muhit segmenti sifatida namoyish etiladi. Ushbu xususiyatlar etnik deb ta'riflangan o'ziga xos madaniy xususiyatlarning mavjudligi bilan ifodalanadi. Aksariyat tadqiqotchilar ta'kidlashicha, etniklik o'ziga xos etnik guruh bilan ajralib turadigan va boshqalardan ajralib turadigan kishilarga xosdir.

Shunday qilib, biz "etnos – bu umumiy nom va o'z-o'zini anglash (shu jumladan, umumiy kelib chiqish tarixiy afsonasi), umumiy til va madaniyat bilan birlashtirilgan va o'zini shu kabi boshqa jamoalardan ajratib turadigan ijtimoiy birlashma (kvazigrup yoki guruh)" deb ayta olamiz⁵.

Agar biz etnosni tizim sifatida oladigan bo'lsak, unda, shubhasiz, unda xarakterli tarkibiy elementlar va aloqalar mavjud. Har qanday tizim nafaqat tarkibiy elementlarning mavjudligi, balki ular orasidagi bog'liqlikning mavjudligi bilan tavsiflanadi. Shu munosabat bilan etnos dinamik tizim ekanligini ta'kidlash lozim. Har qanday tizim nafaqat tarkibiy elementlarning mavjudligi, balki ular orasidagi bog'liqlikning mavjudligi bilan tavsiflanadi. Shu munosabat bilan etnos dinamik tizim ekanligini ta'kidlash lozim.

Rivojlanish dinamikasi va doimiy energiya va entropiya almashinuvi avloddan avlodga meros bo'lib qolgan mavjud ma'lumot zaxiralari hisobiga amalga oshiriladi. Bunday holda an'ana tizimning ishlashi uchun muhim bo'lgan asosiy rol o'ynaydi. U borliqning ijtimoiy va tabiiy shakllari bilan

¹ Гумилёв Л. Н. Этногенез и биосфера Земли. – Москва: Мысль, 1991.

² Бромлей Ю. В. Этнос и этнография. – Москва: Наука, 1973.

³ Бромлей Ю. В. Очерки теории этноса. – Москва: Наука, 1983.

⁴ Гумилёв Л. Н. Этногенез и биосфера Земли. – Москва: Мысль, 1991.

⁵ Сорвин К. В., Сусоколов А. А. Человек в обществе. Система социологических понятий в кратком изложении: учебник для старшеклассников и студентов младших курсов. – 3-е изд.-е. – Москва: Русская панорама, 2011. – С. 168.

intensiv aloqada. Etnos va madaniyatning o'zaro aloqasi shuni ko'rsatadiki, madaniy tushunchalarni etnos nazariyasiga murojaat qilish to'g'ridan to'g'ri bog'liqdir. Jahon amaliyotida etnos va ularning madaniyati rivojlanishining ko'plab konseptual modellari keltirilgan. Etnik madaniyat dinamikasiga oid bir qator asosiy gipotezalar asosli hisoblanadi.

Izchillik har doim ham etnik guruh madaniyati uchun majburiy element emas. Bu bitta hududda yashovchi etnik guruh va jamiyat chegaralarining farqiga bog'liq. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, etnik guruh ma'lum bir hududga bog'langan o'z hayotini ta'minlash tizimiga ega bo'lishi shart emas.

Madaniyatning asosi mintaqaviy, milliy va global miqyosda namoyon bo'ladi. Bu shaxs va jamiyatning ijobiy salohiyatini ro'yobga chiqarishga imkon beradigan asosiy omilga aylanadi. Odamlarning o'ziga xosligi va o'zini anglashini tasdiqlash shakli, millatning ma'naviy sog'lig'ining asosi, jamiyat va shaxs rivojlanishining insonparvarlik ko'rsatmasi va mezoni bo'lib xizmat qiladi. Biroq madaniyatga inson faoliyatining turli sohalari ta'sir qiladi, shuning uchun yangilanish jarayoni mavjud. Bugungi kunda aksariyat etnik madaniyatlarning inqirozi har doim ham butun jamiyatdagi beqarorlik bilan bog'liq emas. Etnik madaniyat muvozanatni tiklash qobiliyatiga ega. Yangilanishdan keyin etnik madaniyat yuksalishni boshdan kechirmoqda va jadal rivojlanib bormoqda. Bunday bayonotlarga asoslanib, rus etnologi S.V.Luriye ham etnosga quyidagicha ta'rif beradi: "Etnos – bu dunyodagi inson faoliyatining xususiyatini belgilaydigan o'ziga xos madaniy modellar bilan ajralib turadigan va har bir jamiyat uchun uzoq vaqt davomida, shu jumladan, katta ijtimoiy-madaniy davrlar davomida har bir jamiyat uchun o'ziga xos bo'lgan madaniy modellar korrelyatsiyasini saqlashga qaratilgan maxsus qonunlarga muvofiq faoliyat ko'rsatadigan ijtimoiy hamjamiyatdir". Ushbu ta'rif etnik madaniyatni birlashtirishga va parchalanishdan himoya qilishga qodir tuzilma sifatida ifodalanadi.

Xalqlarning yangilanayotgan obyektiv hayot sharoitlariga mos kelishi uchun etnosning dunyo surati vaqt o'tishi bilan o'zgarib boradi. Dunyoning etnik rasmida asos sifatida olingan mantiqan tushunarsiz bloklar barqaror bo'lib qolmoqda. Ularning asosida etnos o'z hayotining ma'lum bir davri uchun eng katta adaptiv xususiyatlarga ega

bo'lgan dunyoning yangi o'zgargan suratlariga asoslanadi.

Dunyo etnik rasmining ushbu barqaror tarkibiy qismlari, urf-odatlar, etnik barqarorlari etnik madaniyatning o'zgarimas markazidir. Etnik madaniyat, etnos singari bir qator aniq xususiyatlarga ega. Ushbu madaniyatning o'ziga xos xususiyatlari, avvalambor, mavjud bo'lmagan yoki yomon rivojlangan tovar-pul munosabatlari va jamiyatning aniq iyerarxiyasi bo'lgan hayotiy iqtisodiyotni ifodalovchi iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish turi bilan belgilanadi.

Etnik madaniyat doirasida etnik o'ziga xoslik va tarixiy xotira deb ataladigan narsa, o'z dunyosini maxsus va noyob deb bilish qobiliyati, o'rnatilgan an'analar orqali barcha to'plangan bilim, ko'nikma va malakalarni saqlab qolish istagi shakllanadi. Etnik o'z-o'zini anglash dunyoning yangilangan surati sharoitida shakllanadi.

Til va din etnosning shakllanishida va etnik madaniyatning rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Til xususiyatlari dunyoni sotsializatsiya qilish va idrok etishning muhim vositasi hamda jamiyat bilan aloqa qilishning o'ziga xos usuli va hissiy aloqa manbaidir. Amaliyotdan ma'lumki, bir xil til guruhga mansub bo'lgan ko'plab xalqlar turli xil diniy qarashlar tufayli kelishmovchiliklarga duch kelishadi. Madaniy masofa hodisasi shu tarzda shakllana boshlaydi. Uni tadqiqotchilar A.Fernhem va S.Boxnerlar tasvirlab bergan va turli xil tadqiqotchilar tomonidan "madaniyat zarbasi" paradigmasi doirasida o'rganilgan⁶.

Insoniyat tarixining uzoq davrlarida etnik madaniyatning xususiyatlari shakllandi. Ushbu xususiyatlarga ijtimoiy-iqtisodiy tabiatning o'zgarishi minimal darajada ta'sir qiladi. Ushbu tizimning omon qolish kaliti har doim o'z-o'zini ko'paytirish va barqarorlikka intilish bo'lgan.

Bunday sharoitda urf-odat muhim rol o'ynaydi, bu esa yangi g'oyalardan ustun bo'lib, garchi ularni butunlay istisno qilmasa ham. Ko'rinib turibdiki, bunday sharoitda halokatli ma'lumotlar jiddiy filtrlash va tahlilga uchragan, qayta ko'rib chiqilgan yoki rad etilgan. Shunday qilib, etnik madaniyatning yaqinligi ko'pincha tushuntiriladi, "bu yerda o'z-o'zini anglashning namoyon bo'lishidan biri

⁶ Фернхем А., Бочнер С. Культурный шок: психологические реакции на незнакомые условия. Лондон – Нью-Йорк: Издательство Оксфордского университета, 1986.

etnosentrizm – etnik oʻz-oʻzini anglashning barcha tashuvchilarining oʻziga xos xususiyati (shaxsdan ijtimoiy jamoalarga) hayot hodisalarini idrok etish va baholash, oʻz anʼanalariga va oʻzlarining etnik madaniyati tomonidan ishlab chiqilgan maʼno, maʼno va qadriyatlarga eʼtibor berish, oʻziga xos universal standart vazifasini bajaruvchi”⁷ vositadir. Etnik madaniyatning oʻziga xos xususiyatlari anʼanalarga tayanish va xulq-atvor, fikrlash va boshqalar sohasida qabul qilingan turmush tarziga qatʼiy rioya qilishdir.

Shunday qilib, oʻrnatilgan anʼanalarni saqlab qolish va rivojlantirish istagi namoyon boʻladi. Etnik madaniyatda etnosning oʻziga xos psixologik pardozi shakllanadi, uni atrofdagi voqelik bilan bogʻliqlikning oʻziga xos usuli va unga nisbatan xulq-atvorni belgilangan anʼanalarni, qadriyatlar, modellar va xatti-harakatlarning stereotiplari prizmasi orqali shakllantirish mumkin.

Ular oʻzlarini turli yoʻllar bilan namoyon qilishadi. Bu etnik va etnik temperamentda aks etishi mumkin. Etnik madaniyatlar, qoida tariqasida, yorqinligi va oʻziga xosligi bilan ajralib turadi, boshqa madaniyat bilan oʻzaro aloqada boʻlganda oʻzlarini boyitishi yoki aksincha, baʼzi spektrlarini yoʻqotishi mumkin. Etnik madaniyatdagi oʻzgarishlar hududiy zonada ham, tashqarida ham amalga oshirilishi mumkin.

Etnik va milliy madaniyatning zamonaviy ijtimoiy-madaniy dinamikasi, oxir-oqibat toʻliq tizimni tashkil etadigan, innovatsiya etnik guruhning ehtiyojlari va qadriyatlariga moslashtirilgan variantlarni oʻz ichiga oladi.

Uning cheksiz oʻzgarishiga hissa qoʻshishi mumkin boʻlgan plastisitetga ega boʻlmagan etnos tuzilishining bunday qatʼiyligi, boshqa yoki shunga oʻxshash ijtimoiy va madaniy tizimlarning tekislash taʼsiriga qarshi turish uchun har doim ham yetarli imkoniyatga ega boʻlmagan ushbu tuzilmalarning moʻrt boʻlishining asosiy sababidir. Etnik madaniyatlar mavjudligining zamonaviy muammolariga toʻxtaladigan boʻlsak, baʼzida etnik madaniyat va ongning bir qator elementlarini ataylab saqlab qolish, shuningdek, eng konservativ elementlar va shakllarni ommalashtirish mavjud. Bugungi kunda etnik oʻz-oʻzini anglashga

asoslangan va etnik guruhning toʻliq yoki qisman izolyatsiyasiga olib kelishi mumkin boʻlgan etnik madaniyat mavjudligi tamoyillarining oʻzgarishini kuzatish mumkin. Bunda etnos yangi talablarni hisobga olgan holda zamonaviy sharoitlarda madaniy muloqotda va shaklda teng sharoitlarda ishtirok eta olmaydi.

Bunday rivojlanish uchun etnik madaniyatlarining barcha madaniyat subyektlarini birlashtirishga qaratilgan milliy madaniyat homiyligi ostida birlashtirish zarur.

Shu nuqtayi nazardan, madaniyat uning barqarorligi asoslanadigan barqarorlashtiruvchi omil sifatida ishlaydi. Bu ijobiy ijtimoiy-madaniy dinamikani namoyish yetadi.

Birinchidan, boshqa madaniyatlar bilan oʻzaro aloqada boʻlib, rivojlanishning muhim yoʻnalishi sifatida madaniy xilma-xillik asoslari mavjud.

Ikkinchidan, muayyan sharoitlarda etnik madaniyatning dinamikasi nazoratsiz jarayonlarni qoʻzgʻatishi mumkin, etnosentrizm esa guruhga xos boʻlgan buzgʻunchi elementlarni aks ettiradi. Ushbu omillar bahsli boʻlishi mumkin. Natijada qonli toʻqnashuvlarga qadar millatlararo va millatlararo nizolarning provokatsiyasi boʻlishi mumkin. Demak, etnik madaniyatning hozirgi holatining koʻp qirrali tabiatining namoyon boʻlishini oʻrganish alohida ahamiyatga ega.

Zamonaviy nazariyalar va tushunchalar shakllangan tezislardan nafaqat nazariyada, balki amalda – jamiyatda yuzaga keladigan keskin masalalarni hal qilishda foydalanish zarurligini namoyish etmoqda. Muammoni bunday koʻp qirrali oʻrganish va ushbu tadqiqotlarning ahamiyatini anglash bugungi kunda etnik guruhlar va etnik madaniyatlar oʻrtasida mavjud boʻlgan bir qator murakkab ziddiyatlarni mahalliyashtirishga imkon beradi.

Etnik jamoalar ijtimoiy-iqtisodiy va etnomadaniy omillar taʼsirida shakllanadi. Bu etnik madaniyatda oʻziga xos va boshqalarning xususiyatlari oʻrtasidagi farq asosida yuzaga keladigan obyektiv tabiiy jarayon. Ushbu qoida ong va oʻz-oʻzini anglash mavzusidir. Etnik oʻz-oʻzini anglash, ijtimoiy ong shakllaridan biri sifatida, millatlararo va madaniy aloqalar jarayonida xususiyatlar, obrazlar va boshqa xususiyatlarning qarama-qarshiligi asosida shakllanadi. Xalqlarning bir-biri bilan oʻzaro taʼsiri jarayonida millatlararo

⁷ Костина А. В. Этническая культура: специфика развития в современном мире // Новые исследования Тувы (НИТ), 2009. – № 1-2. – С. 180.

va madaniy aloqa, avto-stereotiplar va stereotiplar paydo bo'ladi.

Zamonaviy etnomadaniy jarayonda milliy ong va milliy o'zini anglashning o'zaro bog'liqligi va o'zaro aloqadorligi dialektikasi muhim masalalardan biridir. Bu milliy o'z-o'zini anglashning jamiyat tarkibidagi o'rnini aniqlashga, uning ijtimoiy organizm tizimidagi o'rni, funksiyasini aniqlashga va milliy o'z-o'zini anglashdagi sifatli o'zgarishlarning etnik omillariga ta'sir qiladi. Bundan tashqari, ko'p asrlik aloqa jarayonida etnoslar o'zlarining genetik darajasida o'zini o'zi boshqarishning o'ziga xos mexanizmlarini va o'zlarining rivojlanish tarixiy tajribalarini ishlab chiqqanligini yodda tutish kerak.

Madaniyatning milliy tiklanishi sharoitida, butun jamiyatning ijtimoiy faolligi uchun motivatsiya kuchayganida, milliy o'z-o'zini anglashning ko'pligi shubhasiz hodisaga aylandi, garchi marksizm-leninizm falsafiy, madaniy va siyosiy plyuralizmni rad etdi. Biroq, plyuralizm har doim ham hayotning barcha sohalarida siyosiy, iqtisodiy, madaniy-lingvistik, ekologik, demografik va hokazolarda ijtimoiy hodisa sifatida bo'lgan va shunday bo'lib qolmoqda.

Etnomadaniyat rivojining yana bir omili ijtimoiy xotira bo'lib, uni etnik guruhning ma'naviy hayot daraxti sifatida baholash mumkin. U o'tmishdagi barcha madaniy va tarixiy voqealarni va faktlarni eng aniq shaklda keltiradi va ijtimoiy adolatsizlikka, tarixiy haqiqatning buzilishiga befarq bo'lolmaydi. Etnik xotira va milliy o'ziga xoslikni shakllantirish omillaridan biri bu toponimikadir, chunki toponimik

nomlar qadim zamonlardan beri qo'llanilmoqda va etnik xotirada saqlanib kelmoqda. Ona vatan har bir inson uchun etnik beshikdir va bu beshik uning tarixiy, ijtimoiy xotirasida umrbod saqlanib qoladi.

Xulosa. Etnik madaniyat jahon madaniyati taraqqiyotidagi tabiiy qadam va umuminsoniy sivilizatsiyaga zaruriy hissa sifatida, milliy maxsus va umuminsoniy olamning sintezi sifatida va etnos tomonidan ishlab chiqilgan o'ziga xos madaniyat turidir. Etnik madaniyat konsepsiyasining ko'p tarmoqli va integral xususiyatini ta'kidlash kerak, bu esa uni hozirgi bosqichda dolzarb bo'lgan etnomadaniyat hodisasini fanning ko'plab ustuvor yo'nalishlarida ko'rib chiqishga imkon beradi.

Etnomadaniyat ko'p funksional tizimdir. Etnomadaniyatni tizim sifatida shakllantirishda ishtirok etadigan bir qator omillar va tarkibiy elementlar mavjud. Ushbu elementlarga quyidagilar kiradi: til, hudud, milliy o'ziga xoslik, etnik o'ziga xoslik, etnik psixologiya, avlodlararo barqarorlik, urf-odatlar, me'yorlar, qadriyatlar tizimi va boshqalar. O'zaro ta'sir har qanday etnik madaniyatni muvaffaqiyatli rivojlantirish va uni to'liq saqlab qolish uchun eng muhim shartlardan biridir. Shu nuqtayi nazardan etnos bir vaqtning o'zida uning etnomadaniyati obyekt, subyekt va tashuvchisi sifatida ajralib turadi. Ushbu ta'rifga ko'ra, etnomadaniyat ham shaxslararo, ham madaniyatlararo (etnomadaniyat va global madaniyatning o'zaro ta'sirini hisobga olgan holda) ko'p funksional o'zaro ta'sir tizimiga aylanadi.

ADABIYOTLAR

1. Гумилёв Л.Н. Этногенез и биосфера Земли. — Москва: Мысль, 1991.
2. Бромлей Ю.В. Этнос и этнография. — Москва: Наука, 1973.
3. Бромлей Ю.В. Очерки теории этноса. — Москва: Наука, 1983.
4. Гумилев Л.Н. Этногенез и биосфера Земли. — Москва: Мысль, 1991.
5. Сорвин К.В., Сусоколов А.А. Человек в обществе. Система социологических понятий в кратком изложении: учебник для старшеклассников и студентов младших курсов. — 3-е изд-е. — Москва: Русская панорама, 2011. — С. 168.
6. Фернхем А., Бочнер С. Культурный шок: психологические реакции на незнакомые условия. — Лондон — Нью-Йорк: Издательство Оксфордского университета, 1986.
7. Костина А.В. Этническая культура: специфика развития в современном мире // Новые исследования Тувы (НИТ). — № 1-2, 2009. — С. 180.